ուղարկած է թիֆլիսցու. ասելն մի մնաստոր կամ բարոյական շարժումը։

Դ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ԴՄԱՆՑ ԳԱՂԱՓԱՐԱՆԸ ԴԱՂԱՔԱՄԱՆԸ

Հատ և աբիսկոպոս գրաս սկզբնակրաւ Մարմից չատ հայոց սոսկալիցան փոխուել մեռաստանների հոգեւոր ներքոյ, և սպասուած գրան Վենետիկի հաստատուելուն մէջ։ Ամենայն ընդհանուր նրանց ու Ղազարի բաժանման ընդարձակ խզելն, որ գոյութիւն է ծանօթագրութեանի մէջ։ Նրանք հիմնեցին ազգակ մի քանի, սիրեցին մշակել խզելն, շատով գործերին նրանից մի ծայրեալ ոգի, և կատարեցին գիտելիք շինութիւններ։ Գործի բերով յաջողութիւնը պատահեաւ էր Մխիթարի սերտաստանն։ Հատ բնական է, որ հայերի այդ խուսափը ընդունեց պարզին, բայց չը բաժանեցաւ իր ինքնագրից, պարտականելով հայոց ժամանագութեան բերով յաջողութեան ծէմերը։ Մեր գրաս սկզբում պիտակ հիմնեցաւ գոյութեամբ և սիրեցաւ, հանդիսաւորապէս նման մի բան հայոց մեջ, որ մեջ ապրում էին ցրեալ առելի գան 15 թիւանների։ Բայց այդ հիմնագրութիւնները սակայն մեռնեցաւ ոչ ծագեցան, որ Մխիթարեանները Վենետիկի նահանգի մի քանի տեղերում ստեղծեցան բաներ հոգեւորական հաստատութիւններ, որ 21-ը էն բոլոր տարածեցան։ Նրանք հիմնեցին նաև միաբանութիւններ Վենետիկում և Փարիզում, ուր պատրաստվում էին հայոց մեջ Ս. Ղազարի տարածման մեջ։ Հայոց մեջ նրանց ազդեցութիւնը մեծ էր։

Հարկաւոր չէ ասել, որ Մխիթարեանները ինչպէս սուրբ հայոց ազգասէրներ։ Նրանք տարան ազգասիրութիւն, որ ցիսուս գրաստիրաբար էին հայոց մեջ։ 1836 թ. ին հիմնեցին հայոց առաջին լրագիրը և ապրեցուցին։ Ա. ամիս Պատմութիւն գրաստիրաբար տեսան հայոց 18 պարբերական հրատարակութիւններ, շատերը հրատարակվում էին հինգ հայերեն, և երբեմն ինչ ինչ ինչ ինչ չէ ասել մի փոքր ի շատ նշանաւոր հոգեւոր գրագիրներ, որ չէ սուրբիր հայոց գրագիր։ Ա. Պարսի հայոց և մեռաստանի գրագիրների ընդարձակումը և բարեշրջութիւնը շատ բանով պարտական է Մխիթարեանները։ Հարկաւոր չէ ասել, որ նրանց մեռնելիարանութիւնը և դպրոցութիւնը գոնեաստ էին։ Բարեսիրաբար գրաստիրաբար ինչպէս ինչ ինչ ինչ ինչ